

ARTICOLE

ÎNTOARCEREA DIASPOREI - REACȚIE CRITICĂ ÎN PERIFERIA SISTEMULUI MONDIAL MODERN

Alin Bulumac¹
Ovidiana Bulumac²

REZUMAT

Fenomenul emigrării românilor este analizat în cadrul acestui material din perspectiva puterii creatoare a culturii eroice (I. Bădescu) în raport cu perioada denumită generic tranziție, care poate fi înțeleasă în termenii unei puternice anomii (E. Durkheim). Această perioadă a făcut posibilă crearea unei fracturi societale (R. Baltasiu) între elite și societate. La răscrucea dintre acești vectori a luat naștere fenomenul emigrației românilor ca soluție individuală de ieșire din impasul național pe care l-a traversat întreaga țară. La mai bine de 30 de ani după Revoluție, în ciuda tuturor prezicerilor unui viitor din ce în ce mai sumbru pentru românii rămași în țară, se întrezărește o șansă istorică de reconquistă a firescului, printr-un fenomen de reîntoarcere în țară a celor plecați odinioară. Rămâne de văzut dacă întoarcerea diasporei va fi un fenomen economic de recucerire a inițiativei locale economice în vederea restabilirii rentei de identitate (acad. T. Postolache) sau va reintra din nou în logica de

¹ Doctorand în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române – Departamentul de Științe Juridice și Sociologie – Domeniul Sociologie; cercetător științific în cadrul Centrului European de Studii în Probleme Etnice – Academia Română, alin.bulumac@gmail.com.

² Doctor, cercetător științific III în cadrul Centrului European de Studii în Probleme Etnice, ovidiana.bulumac@gmail.com.

consum a sistemului economic mondial modern (aceeași capcană care i-a „gonit” inițial).

Cuvinte-cheie: tranziție, anomie, emigrație, rentă de identitate, fracasomanie, potențial latent;

1. PREMISE CRIZA TRANZIȚIEI – PERIOADĂ DE ANOMIE SOCIETALĂ

1.1. Anomia

Perioada de tranziție de la un sistem politic la un altul, cu totul deosebit de cel de dinainte, concomitent cu schimbarea sistemului economic, de la o economie centralizată către un sistem economic axat pe crearea unei piețe libere, descentralizate, a fost un pas mult prea mare de făcut deodată pentru elitele guvernante ale României. Mărimea acestei transformări s-a tradus prin două lucruri: 1. lipsa unei reacții prompte la riscurile de securitate economică la care a fost supusă economia țării (în special în domeniul industriei și cel bancar, dar nu numai)³ care să urmărească interesul național și 2. lipsa de organizare a muncii pentru a fi compatibilă cu noul sistem economic. În acest iureș de evenimente, elitele guvernante ale țării, la rândul lor fiind depășite de înălțimea momentului istoric, au fost mai mult preocupate de conservarea privilegiilor pe care le dețineau în vechiul sistem politico-economic și de transferarea acestora în noua arhitectură „democratică”. Abandonul istoric al rostului elitelor în cadrul societății românești, de organizare și de ridicare a societății, și înlocuirea acestuia cu

³ ***, „Ce s-a ales de fabricile date pe un leu”, în *Money*, 23 octombrie 2021, Disponibil la adresa de internet: <https://www.money.ro/ce-s-a-ales-de-fabricile-date-pe-un-leu/>, Accesat la data de 22 septembrie 2025.

preocuparea excesivă de conservare a privilegiilor a fost înțeles de populație în primă fază printr-o rată a inflației ce a cunoscut o creștere de la 5,1% cât era în anul 1990, la 170% (1991), 210% (1992) și 256% (1993)⁴.

Aceste lucruri la nivel teoretic se pot traduce prin conceptul de *anomie*, înțeles de acad. Ilie Bădescu în următorii termeni:

„Anomia este tocmai acest vid moral, vid de autoritate morală, un gol normativ, un deficit socio-moral, de integrare socială și profesională”⁵.

În absența unui angajament activ din partea elitelor în direcția identificării unor soluții sustenabile, orientate spre beneficiul pe termen lung al întregii națiuni, măsurile adoptate au vizat predominant ieșirea imediată din criză, fără a implica o corectare structurală a cauzelor. Soluția privatizării a unor instituții de stat cu rol strategic în economia țării, prin oferirea unor pachete de acțiuni ajunse în mâna unor străini nu a însemnat nimic altceva decât semnarea propriei sentințe la o viață dependentă de interesele capitalului exterior, care viza exclusiv propriile interese. Dintre cele mai reprezentative cazuri de predare pe sume derizorii a unor instituții cu rol strategic în economie au fost cel al Petrom, cea mai mare societate din România și una dintre cele mai importante societăți integrate de petrol și gaze din Europa Centrală și de Est la momentul respectiv, care avea un rol vital în economia națională, și cel al a Băncii Comerciale Române, care avea o poziție excelentă în piața locală și a fost văzută ca o rampă de lansare în Europa

⁴ Institutul Național de Statistică, „IPC – serie de date anuală”, în *Institutul Național de Statistică*, 21 ianuarie 2025, Disponibil la adresa de internet: <https://insse.ro/cms/ro/content/ipc%E2%80%93serie-de-date-anuala>, Accesat la data de 22 Septembrie 2025.

⁵ Ilie Bădescu, *Istoria sociologiei - perioada marilor sisteme. De la A. Comte la M. Weber*, Galați, Editura Porto-Franco, 1994, p. 437.

Centrală și de Est pentru grupurile occidentale interesate să profite de extinderea Uniunii Europene în această zonă⁶. Atât în cazul Petrom, caz în care a fost vândută cea mai mare parte din acțiunile companiei către firma austriacă OMV, o companie insignifiantă care a căpătat valoare tocmai prin această preluare a celui mai important actor de acest tip din Europa de sud și est⁷, pentru o sumă neînsemnată⁸ cât și în cazul BCR, cu active deosebit de valoroase pe piața liberă (clădiri și terenuri) vândută în proporție de 36,9% tot unei companii austriece (Erste Bank) s-a ajuns la crearea unei probleme de securitate națională deoarece deciziile care influențează economia națională au ajuns să fie luate în străinătate, pe seama românilor⁹.

⁶ Ionuț Șișu, „2006: Privatizarea BCR - liderul pieței bancare românești”, în *Wall-Street*, 25 aprilie 2019, Disponibil la adresa de internet: www.wall-street.ro/special/30-de-anidecapitalism/240554/2006-privatizarea-bcr-lidderul-pietei-bancare-romanesti.html, Accesat la data de 30 septembrie 2025.

⁷ Radu Baltasiu și Ovidiana Bulumac, „The PETROM privatization (2004). How a minor company becomes a geopolitical factor in Europe. Case study”, în *Revista Universitară de Sociologie*, Anul VIII, Nr. 1 (15)/2011, Craiova, Editura Beladi, pp. 45–55, Disponibil la adresa de internet: https://sociologiecraiova.ro/pdf/rus-numere/RUS_1_2011.pdf.

⁸ „Petromul s-a vândut atunci cu 350 de milioane, întrucât nu exista concurență la bani. Semne de întrebare este normal să se nască, având în vedere că vinzi un capital de 10 miliarde, minimum, cu 350 de milioane”, în Melania Agiu, „Privatizarea Petrom: Cum a ajuns în mâinile austrieceilor de la OMV”, în *Adevărul*, 14 decembrie 2022, Disponibil la adresa de internet: <https://adevarul.ro/economie/privatizarea-petrom-cum-a-ajuns-in-mainile-2227737.html>, Accesat la data de 22 septembrie 2025.

⁹ „Când 90% din sistem e deținut de străini, masa monetară din economie depinde de deciziile luate în alte state. În plus, capitalul străin are o volatilitate mai mare decât cel local, iar acest lucru se observă în toate plecările investitorilor din ultima perioadă”, în Sorin Pâslaru și Adelina Mihai, „Topul celor mai mari privatizări ale României. Care au fost cele mai controversate și care au adus statului cei mai mulți bani”, în *Ziarul*

1.2. FRACASOMANIA – FACTORII REBELI

Această dinamică a fost posibilă, așa cum a fost evidențiat anterior, întrucât preocuparea dominantă a elitelor s-a orientat spre conservarea privilegiilor individuale și consolidarea pozițiilor în cadrul sistemului politico-financiar. Această orientare a intrat în contradicție cu rolul lor socio-economic de a contribui la dezvoltarea națională în acord cu cerințele momentului istoric. În acest context, se poate introduce în discuție conceptul de *fracasomanie*, formulat de Albert Hirschman în studiile sale asupra Americii Latine, pentru a înțelege tendința similară care s-a înregistrat în România postdecembristă:

„Fracasomania (complexul eșecului) este unul dintre principalii factorii responsabili de criza prelungită (de zeci de ani) cu care o serie de state se confruntă - în special în America Latină. Responsabilitatea pentru eforturile obositoare prin care trece societatea, pentru hiperinflație, polarizare socială acută și o rată foarte ridicată a șomajului, este atribuită de Hirschman în mare măsură elitelor ... Elitele în cauză guvernează din perspectiva redusă a interesului imediat, în condiții de acerbă rivalitate cu grupările concurente pentru putere”¹⁰.

Altfel spus, dintr-un rol moral-înălțător al întregii societăți, elitele din România au devenit ceea ce acad. Tudorel Postolache numește „factori rebeli”, care deschid, în mod artificial, „bucle informaționale deschise”, cu rolul de a schimba cursul firesc al evoluției unei societăți.

Financiar, 16 octombrie 2014, Disponibil la adresa de internet: <https://www.zf.ro/zf-24/topul-celor-mai-privatizari-ale-romaniei-care-au-fost-cele-mai-controverse-si-care-au-adus-statuluiceimaimultibani13096133>, Accesat la data de 22 Septembrie 2025.

¹⁰ Radu Baltasiu, *Antropologia globalizării, Transformări și curiozități (de)codificate*, București, Editura Mica Valahie, 2009, p. 72.

„Factorul rebel a indus o tensiune, care îmbracă forma buclelor deschise. «Problemele nesoluționate, ne spune Bluma Ziegarnik, induc tensiuni sub forma buclelor deschise pe care creierul caută să le închidă (să le rezolve) pentru a depăși tensiunea lor. Supralicitarea amigdalei, prin mecanismul fatal al buclelor deschise, adică al problemelor nerezolvate, poate genera dezechilibre specifice de ordin spiritual». În loc să fie utilizată la rezolvarea problemelor specifice sistemului, ideologiile induc bucle în raport cu linia sistemului și astfel sustrag energia sistemică de la căutarea soluțiilor spre susținerea unei/unor ideologii. În loc să rezolve cheștiunea, ideologiile o agravează generând mari ocoluri ale societății împinsă în conflicte și războaie ideologice.... Problema este că în loc să evolueze normal, adică după logica lor firească, societățile sunt forțate să urmeze căile ocolite induse de aceste bucle provocate de factorii rebeli ai sistemului”¹¹.

2. ZORII CULTURII CRITICE – ORIGINEA MOTIVELOR DE EMIGRARE

Lipsa de preocupare față de aproapele, mai exact abandonarea¹² destinului colectiv în mâinile interesului străin a

¹¹ Tudorel Postolache *apud* Ilie Bădescu și Ciprian Bădescu, *Creație și ruină – economia și lumea, de unde vine declinul? Introducere în teoria crizelor substructale*, Volumul 3, București, Editura Mica Valahie, 2023, pp. 58–59

¹² „Principala caracteristică a societății abandonate este caracterul disfuncțional al statului și administrației, în general. Administrația de stat obține particularități iraționale prin caracterul de pradă al impozitării, deficiențele grave din sistemul judiciar, precum și prin funcția de înapoiere socială care se exercită în raport cu interesele publice. La nivel de sistem politic, una dintre manifestările de abandon al societății de către elite este politicianismul. Acesta reprezintă subordonarea interesului public intereselor personale adiacente funcției. Partidul este un vehicul acceptat de conștiința publică și de «Europa», folosit, totuși, pentru a obține bogăție rapid. Ideea politică, care ar fi trebuit să fie legătura dintre interesele

făcut posibilă apariția unui sentiment care, după Marea Unire, ar fi trebuit eradicat din sufletele tuturor românilor: acela al mizerabilității societății, stare teoretizată în sociologia eminesciană. Probabil că, dacă soarta României ar fi fost alta decât intrarea țării în sfera de influență a Uniunii Sovietice după cel de-al doilea război mondial, ar fi fost posibil ca reprezentanții Școlii de Sociologie de la București (și nu numai) să ajute la eliminarea acestei stări de fapt. În schimb, societatea s-a confruntat cu lichidarea întregii sale elite (politice, culturale, economice, sociale) și cu un agresiv proces de comunizarea forțată care a întrerupt procesele socio-culturale și politico-economice ce puteau asigura o continuitate a urmăririi interesului național și a propagării societale a valorilor proprii. În realitate, noile schimbări au bulversat complet societatea, aducând-o într-o stare ce poate fi asemuită cu acea stare de degradare morală de secol XIX. Și aici facem referire în special la modul în care capitalul este gestionat de către elite:

„Capitalul generează exploatare, dar nu mizerie, sub forma unei întregi game de procese ale degradării sociale, sprijinite toate pe decăderea economică. În Apus, organizarea bazată pe capital n-a antrenat decăderea economică, ci dimpotrivă, și atunci, spune Eminescu, trebuie căutată adevărata cauză specifică, aceea care generează întâi decăderea economică și apoi, în strânsă dependență de aceasta, degradarea morală, religioasă, culturală și chiar degenerarea biologică”¹³.

Responsabile cu gestionarea resurselor avuției publice, elitele, prin abandonarea rolului critic în societate, au decăzut din funcția directoare și organizatoare a vieții publice la un nivel de „parazit social”, care în termenii lui Mihai Eminescu este cunoscut

colective și de administrare a puterii în stat, este mult diminuată, dacă nu chiar absentă în întregime”, în *Ibidem*, pp. 104–105.

¹³ Ilie Bădescu, *Sincronism European și cultură critică românească*, București, 2002, p. 391.

sub denumirea de „pătură superpusă”¹⁴. Într-o astfel de societate, lipsită de cele mai importante organisme de apărare în fața tentațiilor seducătoare ale capitalului străin și cu o viață economică în derivă, viața colectivă devine total dezorganizată, în timp ce cel mai important factor de stabilitate al societății, predictibilitatea, devine o himeră pe care doar cei conectați la instituțiile puterii reușesc să o aproximeze. În acest context, intensificarea nemulțumirii sociale a determinat, de-a lungul timpului, milioane de români să perceapă migrația economică drept singura opțiune viabilă.. Așadar, sursa problemelor care au generat acest exil economic își are originea în lipsa organizării muncii, idee ce ne apropie de doctrina corporatistă, contribuție manoilesciană majoră în istoria europeană a gândirii social-economice:

„Din profesiunea organizată se degajă o viață morală, ne spune ideea corporatistă, din profesiunea dezorganizată se degajă anomie, anarhie, criză, nefericire”¹⁵.

3. CULTURA CRITICĂ – ABORDAREA SALVATOARE

Privită din perspectiva sistemului mondial modern (Wallerstein), migrația capătă valențe specifice: după prăbușirea regimului comunist în 1989, societatea românească și-a pus speranțele nu doar în instaurarea democrației, ci și în beneficiile economice și sociale ale unei organizări moderne. Întrucât instituțiile însărcinate cu gestionarea pieței forței de muncă nu au creat cadrul necesar, emigrarea a devenit strategia individuală

¹⁴ „Pe deasupra poporului nostru s-a superpus o pătură străină fără tradiții, fără patrie hotărâtă, fără naționalitate hotărâtă, care ne-a escamotat lucrul cel mai scump pe care un popor îl are: simțul său istoric, simțul de dezvoltare continuivă și organică ...”, în *Ibidem*, p. 399.

¹⁵ *Ibidem*, p. 429.

predominantă pentru avans social, economic și profesional. În vederea unei recuperări (sincronizări) socio-economice cu Occidentul, românii au scos la iveală o atitudine latentă, de importanță vitală: *atitudinea critică*, ca latență a culturii critice românești. Prin cultură critică, avem în vedere un tipar original de organizare în vederea ieșirii din criză.

„Economia românească devenise «locul» de funcționare a unui «capitalism periferial», prădalnic și extravertit (bazat pe furtul de plusprodus prin mecanisme fiscale și speculative, cum o să arătăm în cuprinsul acestei lucrări). Cultura critică reprezintă reacția față de această nouă situație istorică, dă expresie tendințelor de ridicare a «periferiei», de scoatere a ei din starea de aservire economică în care se află”¹⁶.

Fenomenul migrației nu corespunde în întregime definiției culturii critice, deoarece o reacție critică este dată de elitele momentului, elite care în cazul României au căzut în capcana ideologiei economice consumeriste. Însă *avântul* și reușitele socio-economice ale diasporei în țările în care s-au stabilit dovedesc că, la un nivel mai profund, încă mai există un *potențial latent* care poate fi fructificat în folosul întregii națiuni române. Așadar, rostul contemporan al elitelor este dublu: în primul rând, conștientizarea situației economice de periferie datorate unor atitudini nepotrivite cu propria misiune socială în rândul elitelor și, în al doilea rând, este acela al înțelegerii și maximizării potențialului economic și geopolitic al răspândirii geografice a românilor pe întreg globul. Faptul că românii sunt răspândiți aproape în toate țările relevante geopolitic și sunt recunoscuți în cadrul comunităților locale ca fiind „buni cetățeni”, oferă României o serie de motive-argument în relațiile bilaterale cu statele respective.

¹⁶ *Ibidem*, p. 12.

4. RENTA DE IDENTITATE

Actualitatea fenomenului reîntoarcerii este prea puțin studiată, căci numărul celor care au ales să se întoarcă definitiv în țară în ultimii opt ani numără puțin peste 200.000 de persoane¹⁷. La nivel concret, acest fenomen poate avea două direcții de dezvoltare: un prim aspect care ar putea fi ameliorat odată cu reîntoarcerea diasporei ar fi cel al „îmblânzirii iernii demografice”¹⁸, iar al doilea lucru ar fi recucerirea inițiativei economice pe plan local, altfel spus, o manifestare critică a situației în vederea restabilirii rentei de identitate. Importanța acestui lucru, este dată de faptul că, odată pusă în valoare, renta de identitate creează în sine un mecanism economic care antrenează la rândul său alte micro-sisteme economice în jurul acesteia.

¹⁷ Maria Ionescu, „Datele oficiale arată o întoarcere a românilor în țară, dar câți rămân, se întreabă un sociolog. El explică de ce numărul vehiculat, de 324.000 de români reveniți, e mult umflat/Fenomenul «banilor făcuți în străinătate, care sunt mai valoroși în țară»”, în *HotNews*, 8 iunie 2025, Disponibil la adresa de internet: <https://hotnews.ro/datele-oficiale-arata-o-intoarcere-a-romanilor-in-tara-dar-cati-roman-seintreaba-unsociologcareexplicadececifravehiculatade324000deromanirevenitieste multumflatafenomenul1994692#:~:text=Cet%C4%83%C8%9Benii%20rom%C3%A2ni%20reveni%C8%9Bi%20%C3%AEen%20%C8%9Bar%C4%83%20%C8%99i%20Dau%20crescut,%C3%AEen%202023%2C%20spune%20Dumitru%20Sandu%2C%20profesor%20la>, Accesat la data de 22 septembrie 2025.

¹⁸ Violeta Cincu, „Iarna demografică din România: O criză profundă fără soluții”, în *Radio France International*, 8 august 2025, Disponibil la adresa de internet: <https://www.rfi.fr/ro/rom%C3%A2nia/20250808-iarna-demografic%C4%83-din-rom%C3%A2nia-ocriz%C4%83-profund%C4%83-f%C4%83r%C4%83-solu%C8%9Bii>, Accesat la data de 22 septembrie 2025.

„«Renta de identitate» definește acele active intangibile imposibil de imitat care reflectă valorificarea poziției identitare a unei elite economice naționale și civilizaționale”¹⁹.

Valorificarea acestor active și reintegrarea lor în circuitul economic intern poate constitui un stimulent semnificativ pentru întregul ecosistem economic românesc, sprijinind actualizarea capacităților existente. În plus, experiența profesională acumulată în străinătate, competențele tehnice dobândite și resursele financiare considerabile acumulate pe durata exilului economic pot fi exploatate la potențial maxim prin transferul de know-how și expertiză în interiorul granițelor naționale.

5. CONCLUZIE

Vitalitatea poporului român este încă odată dovedită la nivel istoric prin modul în care acesta a înțeles să reacționeze la provocarea istorică a tranziției. Mai mult decât atât, chiar dacă au avut valențe individuale, provocările pe care membrii diasporei economice le-au depășit (și nu au fost puține) dovedesc capacitate atât de organizare, cât și de adaptare la noile constrângeri juridico-administrative, specifice locului în care au ales să se stabilească. Această dinamică poate fi interpretată ca indicând prezența latentă a unui potențial de afirmare economică și culturală în rândul populației, potențial care, în ciuda constrângerilor impuse de regimul comunist – precum exproprierea bunurilor și inhibarea inițiativei private – s-a manifestat vizibil în contextul actualei crize istorice. În acest sens, misiunea viitoare a elitei din România va fi să fructifice acest potențial latent în vederea scoaterii țării din logica de consum, specifică periferiei sistemului economic mondial modern, concomitent cu întărirea relațiilor geopolitice cu țările

¹⁹ Ilie Bădescu, *op. cit.*, 2002, p. 28.

relevante politic și economic pentru acest demers, fapt ce poate fi ușurat de prezența unei comunități semnificative, apreciate și respectate de români în respectivele țări.

6. BIBLIOGRAFIE

- ***, „Ce s-a ales de fabricile date pe un leu”, în *Money*, 23 octombrie 2021, Disponibil la adresa de internet: <https://www.money.ro/es-a-ales-de-fabricile-date-pe-un-leu/>, Accesat la data de 22 septembrie 2025
- Agiu Melania, „Privatizarea Petrom: Cum a ajuns în mâinile austrieșilor de la OMV”, în *Adevărul*, 14 decembrie 2022, Disponibil la adresa de internet: <https://adevarul.ro/economie/privatizarea-petrom-cum-a-ajuns-in-mainile-2227737.html>, Accesat la data de 22 septembrie 2025.
- Baltasiu Radu, *Antropologia globalizării, Transformări și curiozități (de)codificate*, București, Editura Mica Valahie, 2009.
- Baltasiu Radu și Bulumac Ovidiana, „The PETROM \ privatization (2004). How a minor company becomes a geopolitical factor in Europe. Case study”, în *Revista Universitară de Sociologie*, Anul VIII, Nr. 1 (15)/2011, Craiova, Editura Beladi, pp. 45-55, Disponibil la adresa de internet: https://sociologiecraiova.ro/pdf/rus-numere/RUS_1_2011.pdf.
- Bădescu Ilie, *Sincronism European și cultură critică \ românească*, București, 2002.
- Bădescu Ilie și Bădescu Ciprian, *Creație și ruină – economia și lumea, de unde vine declinul? Introducere în teoria crizelor substructale*, Volumul 3, București, Editura Mica Valahie, 2023.

Bădescu Ilie, *Istoria sociologiei - perioada marilor sisteme. De la A. Comte la M. Weber*, Galați, Editura Porto-Franco, 1994.

Cincu Violeta, „Iarna demografică din România: O criză profundă fără soluții”, în *Radio France International*, 8 august 2025, Disponibil la adresa de internet: <https://www.rfi.fr/ro/rom%C3%A2nia/20250808iarnademografic%C4%83dinrom%C3%A2niaocriz%C4%83-profund%C4%83-f%C4%83r%C4%83-solu%C8%9Bii>, Accesat la data de 22 septembrie 2025.

Ionescu Maria, „Datele oficiale arată o întoarcere a românilor în țară, dar câți rămân, se întreabă un sociolog. El explică de ce numărul vehiculat, de 324.000 de români reveniți, e mult umflat/Fenomenul «banilor făcuți în străinătate, care sunt mai valoroși în țară»”, în *HotNews*, 8 iunie 2025, Disponibil la adresa de internet: <https://hotnews.ro/dateleoficialearataointoarcearomanilorintaradarcatiramanseintreabaunsociologcareexplicadececifravehiculatade324000deromanirevenitiestemultumflatafenomenul1994692#:~:text=Cet%C4%83%C8%9Benii%20rom%C3%A2ni%20reveni%C8%9Bi%20%C3%AEen%20%C8%9Bar%C4%83%20%C8%99i%20Dau%20crescut.%C3%AEen%202023%2C%20spune%20Dumitru%20Sandu%2C%20profesor%20la>, Accesat la data de 22 septembrie 2025.

Institutul Național de Statistică, „IPC – serie de date anuală”, în *Institutul Național de Statistică*, 21 ianuarie 2025, Disponibil la adresa de internet: <https://insse.ro/cms/ro/content/ipc%E2%80%93serie-de-date-anuala>, Accesat la data de 22 Septembrie 2025.

Pâslaru Sorin și Mihai Adelina, „Topul celor mai mari privatizări ale României. Care au fost cele mai controversate și care au adus statului cei mai mulți bani”, în *Ziarul Financiar*, 16 octombrie 2014, Disponibil la adresa de internet: <https://www.zf.ro/zf24/topulcelormaimariprivatizarialeromaniicareaufostcelemaicontroversatesicareauadusstatuliceimaimultibani13096133>, Accesat la data de 22 Septembrie 2025.

Șișu Ionuț, „2006: Privatizarea BCR - liderul pieței bancare românești”, în *Wall-Street*, 25 aprilie 2019, Disponibil la adresa de internet: www.wallstreet.ro/special/30deanidecapitalism/240554/2006-privatizarea-bcr-lidderul-pieteibancare-romanesti.html, Accesat la data de 30 septembrie 2025.